

УДК 327.7:061.1ЄС:005.591.4]:(477)

РЕФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА: ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

О. І. Пошедін,

кандидат історичних наук, доцент кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою, Національна академія державного управління при Президентові України

М. Є. Чулаєвська,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою, Національна академія державного управління при Президентові України

У статті вивчаються останні документи Європейського Союзу, які стосуються перегляду Європейської політики сусідства. Розглядаються: Регламент № 232/2014 Європейського Парламенту і Ради від 11 березня 2014 р. щодо інструменту Європейської політики сусідства; Спільна декларація саміту Східного партнерства (Рига, 21–22 травня 2015 р.); Спільне повідомлення для Європейського Парламенту, Європейської Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів, Перегляд Європейської політики сусідства від 18 листопада 2015 р.; Висновки Ради ЄС стосовно перегляду Європейської політики сусідства від 14 грудня 2015 р. Визначаються основні напрями реформування Європейської політики сусідства. Наголошується на важливості співробітництва України з ЄС у таких сферах: забезпечення верховенства права, становлення незалежної і дієвої судової системи та реформа державного управління; ефективна реалізація Угоди про асоціацію і, як прикінцева мета імплементації Угоди, створення економічної зони з ЄС; співробітництво в енергетичній сфері; підтримка малого і середнього бізнесу; співпраця в галузі Спільної політики безпеки та оборони. Підкреслюється необхідність якісної підготовки державних службовців у сфері європейської інтеграції.

Ключові слова: Європейський Союз, Європейська політика сусідства, Східне партнерство, Спільна політика безпеки та оборони, Україна, Угода про асоціацію, поглиблена і всеосяжна зона вільної торгівлі.

O. I. Poshedin,

Ph.D in History Science, Associate Professor of the Globalization, European Integration and National Security Management Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

M. Ye. Chulaievskaya,

Ph.D in Public Administration, Associate Professor of the Globalization, European Integration and National Security Management Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

REFORM OF THE EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY: GUIDELINES FOR UKRAINE

Given article examines latest EU documents related to European Neighbourhood Policy; reviews: Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument; Joint Declaration of the Eastern Partnership summit (Riga, 21–22 May 2015); European Commission. Joint communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Review of the European Neighbourhood Policy; Council conclusions on the Review of the European Neighbourhood Policy 14.12.2015; defines main directions of reforms in European Neighbourhood Policy; stresses importance of cooperation of Ukraine and EU in following fields: good governance and the rule of law, including reform of justice and effective implementation of Association Agreement with final objective of Agreement implementation - creation of an economic area with EU; cooperation in the energy sector; supporting the small and medium enterprises sector; collaboration in the field of Common Security and Defense Policy; underlines necessity of qualitative government officials training in the field of European integration.

Key words: European Union, European Neighbourhood Policy, Eastern Partnership, Common Security and Defense Policy, Ukraine, Association Agreement, Deep and Comprehensive Free Trade Area.

О. И. Пошедин,

кандидат исторических наук, доцент кафедры глобалистики, евроинтеграции и управления национальной безопасностью, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

М. Е. Чулаевская,

кандидат наук государственного управления, доцент кафедры глобалистики, евроинтеграции и управления национальной безопасностью, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

РЕФОРМИРОВАНИЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИКИ СОСЕДСТВА: ОРИЕНТИРЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

В статье изучаются последние документы Европейского Союза, касающиеся пересмотра Европейской политики соседства. Рассматриваются: Регламент № 232/2014 Европейского Парламента и Совета от 11 марта 2014 г. относительно инструмента Европейской политики соседства; Совместная декларация саммита Восточного партнерства (Рига, 21–22 мая 2015 г.); Совместное сообщение для Европейского Парламента, Европейского Совета, Европейского экономического и социального комитета и Комитета регионов. Обновление Европейской политики соседства от 18 ноября 2015 г.; Выводы Совета ЕС по пересмотру Европейской политики соседства от 14 декабря 2015 г. Определяются основные направления реформирования Европейской политики соседства. Отмечается важность сотрудничества Украины с ЕС в таких сферах: обеспечение верховенства права, становления независимой и эффективной судебной системы и реформа государственного управления; эффективная реализация Соглашения об ассоциации и, как заключительная цель имплементации Соглашения, создание экономической зоны с ЕС; сотрудничество в энергетической сфере; поддержка малого и среднего бизнеса; сотрудничество в области Общей политики безопасности и обороны. Подчеркивается необходимость качественной подготовки государственных служащих в сфере европейской интеграции.

Ключевые слова: Европейский Союз, Европейская политика соседства, Восточное партнерство, Общая политика безопасности и обороны, Украина, Соглашение об ассоциации, углубленная и всеобъемлющая зона свободной торговли.

Постановка проблеми. Європейську політику сусідства (ЄПС) було оголошено Європейською Комісією в її комюніке про Ширшу Європу в березні 2003 р. [1]. Після чого був розроблений більш ґрунтовний документ з питань Європейської політики сусідства, опублікований у травні 2004 р. [2], який визначав конкретні положення стосовно того, яким чином ЄС передбачає співпрацювати зі східними і південними сусідами ЄС.

У свою чергу, Східне партнерство (СхП) як складову частину ЄПС започатковано в травні 2009 р. під час саміту в Празі задля впровадження політичної асоціації та економічної інтеграції між ЄС та його східними партнерами.

Основною метою Східного партнерства було визначено створення необхідних умов для прискорення політичної асоціації та подальшої економічної інтеграції між Європейським Союзом і зацікавленими країнами-партнерами.

Східне партнерство несе чіткий політичний сигнал про необхідність підтримувати і зміцнювати курс на реформи і є додатковим імпульсом для економічного і соціального розвитку країн – партнерів ЄС. Такий підхід, на думку ЄС, має сприяти належному управлінню, у тому числі у фінансовому секторі, регіональному розвитку та соціальній згуртованості [3].

Проте з часом Європейський Союз усвідомив те, що Європейська політика сусідства та програма СхП мають бути більш індивідуальними і що настав час урахувати різні прагнення, цінності та інтереси країн – партнерів ЄС, які залучаються

до Європейської політики сусідства. Сьогодні напрями і майбутній формат ЄПС перебувають на порядку денному Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Європейська політика сусідства, як і його складова – Східне партнерство, постійно перебувають у центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців.

Механізми міждержавного співробітництва ЄС з країнами – учасницями ЄПС, відмінності їх застосування вивчала Л.В.Акуленко [4]. Європейську політику сусідства, програми транскордонного співробітництва, механізми ЄПС детально розглядав Н.А.Гнидюк [5]. ЄПС як важливий напрям зовнішньої політики Європейського Союзу досліджувалася В.В.Халаджи [6]. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі як особлива модель інтеграції вивчалася Т.В.Сидорук [7].

Українські дослідники фактично миттєво відреагували на новий формат політики ЄС на Сході стосовно України, Грузії, Білорусі, Азербайджану, Вірменії і Молдови, вивчаючи можливий вплив СхП на подальші процеси європейської інтеграції України [8].

З часом предметом дослідження стало вивчення позицій держав – членів ЄС країн і країн-партнерів щодо подальшого розвитку “Східного партнерства”, двосторонній та багатосторонній виміри СхП [9]. На питання, чим є Східне партнерство для України – додатковим інструментом для наближення до членства в ЄС, чи лише одним з механізмів ЄС у відносинах із сусідами, намагався дати відповідь О.А.Чумаченко [10].

Усвідомлення того факту, що з моменту свого запуску на Празькому саміті в травні 2009 р. ініціатива Східного партнерства значно змінилася, спонукало до дослідження можливих варіантів подальшого розвитку цієї програми [11].

Саміт Східного партнерства, який відбувся в травні 2015 р. у Ризі, викликав низку оцінок і коментарів цього заходу, які коливаються в діапазоні від повністю негативних [12] до стримано позитивних [13; 14] і по-різному оцінюють подальші перспективи розвитку СхП.

Необхідно наголосити, що, незважаючи на те, що РФ не залучена до Європейської політики сусідства, ця проблема не залишається поза увагою російських авторів. Аналізуючи сприйняття Росією Європейської політики сусідства, а пізніше ініціативи Східного партнерства, вони підкреслюють, що ставлення РФ до цих ініціатив еволюціонувало від доброзичливої пасивності до жорсткого несхвалення. Європейський Союз, у свою чергу, все більше і більше сприймався керівництвом Російської Федерації як конкурент на просторі СНД [15]. Інші аналізують вплив Європейської політики сусідства на динаміку політичних режимів у країнах Східного партнерства [16].

Певні російські “вчені” у своїх “дослідженнях” роблять висновок про те, що Східне партнерство виступило детонатором кризових подій в Україні і навколо неї, які призвели до державного перевороту в Києві й масштабного протистояння між Росією, з одного боку, ЄС і США – з другого [17].

Невирішені частини проблеми. Протягом 2015 р. в різних інституціях ЄС, державах – членах Європейського Союзу, серед незалежних політиків і науковців тривали консультації щодо реформування Європейської політики сусідства.

Ризький саміт Східного партнерства, який відбувся в травні 2015 р., свідчить, що розбіжності між учасниками ініціативи щодо цілей і пріоритетів співпраці з ЄС є свідченням необхідності подальшого поглиблення диференціації в рамках СхП.

Як результат, протягом останнього часу, основні інституції ЄС видали низку документів, які окреслюють загальне бачення Європейським Союзом напрямів подальшого оновлення ЄПС.

Розуміння сучасних процесів, які відбуваються навколо реформування Європейської політики сусідства, є необхідним з точки зору майбутнього ефективного залучення України до цього важливого механізму перебудови нашої держави на основі європейських цінностей, а також з метою розробки механізмів впливу України на зовніш-

ню політику ЄС, визначення її напрямів і пріоритетів.

Мета дослідження. Мета статті полягає в розкритті останніх документів ЄС стосовно перегляду ЄПС, визначенні основних напрямів реформування Європейської політики сусідства та встановленні сфер співробітництва України з ЄС, які є важливими для нашої держави на сучасному етапі європейської інтеграції.

Основні результати дослідження. Регламент № 232/2014 Європейського Парламенту і Ради від 11 березня 2014 р. визначає пріоритети Європейської політики сусідства на рівні двосторонніх відносин, у багатосторонньому форматі та у межах програм прикордонного співробітництва [18].

На рівні двосторонніх відносин ЄС підтримуватиме такі пріоритети: права людини, належне управління і верховенство закону; інституційна співпраця та розвиток потенціалу, у тому числі для імплементації угод з ЄС; підтримка суб'єктів громадянського суспільства та підвищення їх ролі у проведенні реформ і демократичних перетворень; сталий і всеосяжний економічний розвиток; розвиток соціального сектору, зокрема для молоді, з акцентом на соціальну справедливість, згуртованість і зайнятість; торгівля і розвиток приватного сектору, включаючи підтримку малого і середнього бізнесу; сільське господарство і розвиток сільських районів; енергетичний сектор, з акцентом на енергоефективність та відновлювальні джерела енергії; транспорт та інфраструктура; розвиток освіти і навичок, у тому числі професійно-технічної освіти та підготовки кадрів; мобільність і управління міграцією; зміцнення довіри та інші заходи, що сприяють запобіганню і врегулюванню конфліктів, у тому числі підтримка постраждалого населення.

У багатосторонньому форматі до вже згаданих напрямів додаються: вища освіта і розвиток навичок, мобільність студентів і персоналу, молодь і культура; енергетичні мережі; транспортні та інфраструктурні взаємозв'язки.

Підтримка ЄС через програми прикордонного співробітництва в рамках Європейського інструменту сусідства спрямована відповідно до зазначеного регламенту на: економічний і соціальний розвиток; навколишнє середовище, охорону здоров'я; мобільність людей, товарів і капіталу.

Фінансові асигнування на кожен тип програм передбачаються у розмірі:

- двосторонні програми: до 80%;
- багатосторонні програми: до 35%;

– прикордонне співробітництво: до 5%.

Загальний бюджет для всіх 16 країн сусідства передбачено в обсязі 15,4 млрд євро.

У розвиток Регламенту № 232/2014 і з метою представлення цілей для Східного партнерства Європейська служба зовнішньої діяльності оприлюднила Регіональну Східну Стратегію на 2014–2020 рр. та Багаторічну Орієнтовну програму на 2014–2017 рр. [19].

У Стратегії до основних регіональних викликів серед інших віднесені: підтримка стабільності, незалежності країн-партнерів відповідно до геополітичного контексту й опору зовнішньому тиску; забезпечення всеосяжного зростання та розвитку, підвищення якості освіти й працевлаштування випускників; підвищення енергетичної безпеки; сприяння обмеженню та поступовому вирішенню затяжних конфліктів і підвищення ролі громадянського суспільства та місцевих органів влади. Для тих партнерів, які уклали Угоди про Асоціацію, ключовою названа проблема їх належної імплементації та покращення адміністративного потенціалу.

Стратегічними цілями Східного партнерства визначені: підтримка процесу політичної асоціації; сприяння економічної інтеграції та секторальному співробітництву; підвищення ролі громадянського суспільства як генератора реформ.

На регіональному рівні визначено дві стратегічні цілі: сталий розвиток і поліпшення навколишнього середовища та підтримка розвитку інфраструктури.

Ризький саміт Східного партнерства став черговим етапом у процесі перегляду Європейської політики сусідства. Основні погляди Європейського Союзу на подальший розвиток цієї ініціативи були викладені в підсумковій декларації Саміту [20]. У документі наголошується, що масштаби і глибина співробітництва визначаються ЄС і амбіціями, потребами, а також темпами реформ партнерів. Було підкреслено, що реалізація Угод про асоціацію (УА) та поглиблених і всеосяжних зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) буде головним пріоритетом ЄС та зацікавлених партнерів на найближчі роки.

У Декларації зазначається, що ЄС надав і далі надаватиме за допомогою інструменту Європейської політики сусідства значну підтримку, у тому числі з інституціонального зміцнення і реформ державного управління, щоб зміцнити потенціал партнерів для просування у здійсненні всеосяжних реформ, які необхідні для того, щоб отримати максимальну вигоду від угод про асоціацію. Акцентується увага на тому, що фонд ПВЗВТ

для малого та середнього бізнесу, нова спільна ініціатива Європейської Комісії, Європейського інвестиційного банку та Європейського банку реконструкції та розвитку відкриє нові важливі інвестиції для підтримки малого і середнього бізнесу з тим, щоб він повною мірою скористався новими бізнес-можливостями, що випливають з УА / ПВЗВТ.

Інший важливий пункт Декларації містить висновки про те, що успішна реалізація УА / ПВЗВТ, повне наближення до законодавства і стандартів ЄС призведе до **поступової економічної інтеграції партнерів до внутрішнього ринку ЄС** і, у підсумку, до створення **економічної зони**.

Учасники саміту в Ризі домовилися про подальше зміцнення багатостороннього і двостороннього діалогу з питань безпеки та практичного співробітництва в рамках **Спільної політики безпеки та оборони (СПБО)**, включно з можливістю участі зацікавлених партнерів у місіях та операціях ЄС, підвищення їхнього потенціалу в цьому аспекті. Крім того, було підтверджено спільну зацікавленість у зміцненні енергетичної безпеки, а також у підвищенні диверсифікації поставок.

Одним з останніх ґрунтовних документів, який стосується перегляду ЄПС і фактично узагальнює всі попередні пропозиції, є Спільне повідомлення Європейської Комісії від 18 листопада 2015 р. Це Повідомлення, під назвою “Перегляд Європейської політики сусідства”, підготовлене для Європейського Парламенту, Європейської Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів, наголошує на тому, що внесення змін до ЄПС як по суті, так і методологічно є нагальною потребою [21]. Європейська Комісія підкреслює, що для нової ЄПС стабільність буде головним політичним пріоритетом, а заходи, передбачені Спільним повідомленням, мають на меті запропонувати шляхи посилення стійкості партнерів ЄС в умовах зовнішнього тиску та їхню здатність робити власний суверенний вибір.

Водночас Комісія наголошує, що забезпечення верховенства права та становлення незалежних і дієвих судових систем залишаються пріоритетами ЄС. На погляд ЄС, ці сфери мають вирішальне значення для соціальної та економічної стабільності, створення довіри до державних інституцій та утвердження правової визначеності. Вільна від політичного впливу незалежна, прозора та неупереджена судова система, що гарантує рівний доступ до правосуддя, захист прав людини, гендерну рівність і відсутність дискримінації, а також всю повноту застосування закону залишатиметься метою ЄС у відносинах з усіма його

партнерами, наголошується в Повідомленні. Суттєво важливою є також реформа державного управління, посилення демократичних і незалежних інституцій, розвиток місцевих і регіональних органів влади, деполітизація державної служби, розвиток електронного урядування, а також посилення інституційної прозорості та підзвітності. Мають уживатися, на погляд ЄС, ефективні антикорупційні заходи, переважно превентивного характеру, у відношенні масштабних державних закупівель, реформи підприємств, що перебувають у державній власності чи контролюються державою, а також у схожих сферах з високим ступенем корупційної вразливості, у тому числі шляхом підтримки ключової ролі громадянського суспільства.

У Повідомленні підтверджується, що метою співпраці з країнами, які мають угоди про **ПВЗВТ, є створення економічної зони.**

У розділі “Економічна модернізація і підприємництво” зазначається, що ЄС підтримуватиме партнерів у модернізації їх економік для **розумного та сталого зростання** шляхом участі в економічному діалозі, надання політичних консультацій і мобілізації фінансової допомоги. Це сприятиме кращому підприємницькому середовищу і реформам, які створюватимуть можливості для більших інвестицій і більшої кількості та кращої якості робочих місць. ЄС також зосередиться на сприянні сектору малих і середніх підприємств, що є первинним джерелом зайнятості. Науково-дослідна та інноваційна діяльність мають вирішальне значення для створення якісних і сталих робочих місць, тому слід заохочувати модернізацію та диверсифікацію економік шляхом сприяння збільшенню участі сусідніх країн в ініціативах ЄС, таких як програми “Європейська підприємницька мережа” (“Enterprise Europe Network”), “Горизонт 2020” і “COSME” (“Конкурентоспроможність малих і середніх підприємств”), доступу до освітнього проекту мультигігабітної інтернет-мережі GEANT і сприянню концепції “розумної спеціалізації”, розробленої в рамках регіональної політики ЄС для проектування науково-дослідних та інноваційних стратегій.

ЄПС також зосереджуватиметься на створенні робочих місць, особливо серед молоді, посиленні підтримки “Erasmus+”, професійно-технічного навчання, мобільності представників інтелектуальних професій. У центрі уваги перебуватиме співпраця і в енергетичній сфері як заходу безпеки (енергетичний суверенітет), а також як засобу сталого економічного розвитку.

Європейська Комісія зазначила, що співробітництво у сфері безпеки може складатися з реформи сектору безпеки, заходів для захисту кордону, боротьби проти тероризму і радикалізму та антикризового управління. У рамках Спільної політики безпеки та оборони ЄС сприятиме участі країн-партнерів у місіях та операціях Спільної політики безпеки та оборони і бойових тактичних групах ЄС, а також їх асоціації партнерів у відповідні програми та агенції, наприклад в Європейську оборонну агенцію та Європейський коледж безпеки і оборони.

Заради забезпечення гнучкості фінансових інструментів визнано за необхідне розробити додаткові механізми, що дасть змогу краще й ефективніше відповідати на фінансові потреби країн-сусідів, включаючи підтримку реалізації необхідних реформ. ЄС намагатиметься використовувати значне додаткове фінансування, зміцнюючи співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями та залучаючи кошти Інвестиційного фонду сусідства. ЄС модернізуватиме і стратегічно переналаштовуватиме свої інструменти надання технічної допомоги (TAIEX та Twinning) для надання індивідуальної підтримки.

В усіх останніх документах ЄС щодо ЄПС наголошується на необхідності встановлення контактів між людьми і об’єднання молоді різного віку в ЄС та сусідніх країнах. З цією метою посилюватиметься взаємодія з молоддю в країнах-сусідах, створюючи партнерства для молодих людей. Ці партнерства сприятимуть, на погляд Європейської Комісії, зміцненню взаємоповаги, розуміння і підтримуватимуть відкрите суспільство. Відповідні процеси мають включати в себе значне збільшення обмінів між школами та університетами, зокрема можливу реалізацію в регіоні країн-сусідів пілотного проекту “Європейська школа”.

У грудні 2015 р. Рада ЄС оприлюднила висновки щодо “Перегляду Європейської політики сусідства”, про який йшлося вище [22]. Ці Висновки фактично затверджують основні положення, які наведені в Спільному повідомленні Європейської Комісії і є підставою для подальшого реформування ЄПС.

У документі наголошується, що головним пріоритетом для ЄС найближчими роками буде політична, економічна і безпекова стабілізація своїх сусідів. Підкреслюється, що ЄПС урахуватиме інтереси і потреби ЄС та його сусідів, прихильність сусідів до реформ, рівень амбіцій партнерства, а також геополітичне навколишнє

середовище. **Ключовим принципом ЄПС названа посилена диференціація між країнами-партнерами.** Європейська Рада підкреслила важливість сталого економічного розвитку для стабілізації за рахунок інвестицій в модернізацію економіки з особливим акцентом на молоді, освіті та зайнятості. Також наголошується на необхідності активізації дій щодо енергетичної безпеки та боротьби зі зміною клімату.

Повне й ефективне здійснення угод про асоціацію та поглиблених і всеосяжних зон вільної торгівлі визнано ключовим пріоритетом. Підтверджено, що прикінцевою метою співробітництва в цьому напрямі є економічна інтеграція партнерів до внутрішнього ринку ЄС і створення з ними економічного простору. Європейська Рада також підтримала пропозиції Європейської Комісії щодо налагодження співпраці з партнерами у сфері Спільної політики безпеки і оборони, підвищення гнучкості існуючих інструментів фінансування ЄПС. Крім того, було підтверджено важливість Східного партнерства і необхідність подальшого зміцнення цього регіонального співробітництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Які ж висновки можна зробити з усіх розглянутих документів?

Насамперед необхідно звернути увагу на те, що всі документи ЄС починаються з наголошення на необхідності забезпечення верховенства права, становлення незалежної і дієвої судової системи та реформи державного управління. Події 2015 р. наочно продемонстрували, що саме в цих сферах Україна має найбільше проблем (згадаємо хоча б скандали, пов'язані з ухваленням Закону “Про державну службу”, призначенням керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури тощо). Демонстрація українською владою Європейському Союзу політичної волі на шляху здійснення реформ у згаданих сферах є важливою передумовою серйозного ставлення з боку європейських партнерів до України і бажання продовжувати підтримку нашої держави.

Інший важливий висновок полягає в тому, що ЄС приділятиме особливу увагу тим країнам, які мають угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Мета співпраці з такими країнами – створення економічної зони. Цей формат партнерства сьогодні охоплює Норвегію, Ісландію та Ліхтенштейн. Угода про економічну зону стосується чотирьох основ внутрішнього ринку ЄС, тобто “чотирьох свобод”: свободи пересування товарів, осіб (робочої сили), послуг і капіталу [23]. Сьогодні про такий рівень інтеграції Україна може

тільки мріяти. Саме на досягненні цієї мети і мають бути зосереджені зусилля нашої держави. На погляд авторів статті, варто припинити безплідні дискусії про те, чим є ЄПС та “Східне партнерство”: попереднім етапом на шляху до членства в ЄС, чи особливим проявом інтеграції з Європейським Союзом без перспективи членства. Україна повинна не вимолювати перспективи майбутнього членства, а своїми успішними діями доводити європейській спільноті право на своє повноправне членство в ЄС.

В усіх документах Європейського Союзу наголошується на важливості підтримки малого і середнього бізнесу.

Половина всієї доданої вартості у світі припадає на малі та середні підприємства, а в Євросоюзі цей показник і того вище: близько 58%. До того ж малий і середній бізнес забезпечує дві третини робочих місць і у світі, і в ЄС, і в Україні. Одна з основних проблем малих і середніх підприємств в Україні – доступ до ліквідності [24].

Європейська політика сусідства дає змогу частково розв'язати цю проблему. Про фонд ПВЗВТ для малого та середнього бізнесу йшлося вище. Інші можливості надає програма “Конкурентоспроможність малих і середніх підприємств” (COSME).

За розрахунками, COSME має допомогти в цілому 330 тис. малих і середніх підприємств отримати кредитне фінансування на загальну суму до 21 млрд євро; 90% одержувачів таких кредитів будуть мікропідприємства (до 10 співробітників), а середній розмір гарантованого кредиту для них становить 65 тис. євро [25].

Окремі можливості ЄПС відкриває для співробітництва України з ЄС в енергетичній галузі. У цій галузі вже є суттєві досягнення: налагодження реверсних поставок газу до нашої держави і, як наслідок, зростання енергонезалежності України. За допомогою ЄС відбувається реформа українського газового ринку, ухвалено Закон “Про ринок природного газу”. Зусилля у цій вразливій для України сфері необхідно всіяко нарощувати.

У контексті російської агресії окремим важливим напрямом співробітництва України з ЄС є співпраця в рамках Спільної політики безпеки та оборони. У грудні 2015 р. Міністерство оборони України (МОУ) і Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Федеріка Могеріні уклали адміністративну угоду між МОУ та Європейською оборонною агенцією. Підписання угоди створює юридичні підстави для практичного співробітництва України з країнами – членами ЄС в оборонній сфері, а також надає можливість

долучитися до відповідних програм та проектів агенції. Очікується, що угода посприє залученню України до проведення європейських досліджень і розробки технологій у сфері оборони [26].

Для України важливим є співробітництво з ЄС і в багатосторонньому форматі й у сфері прикордонного співробітництва. Водночас, урахувавши те, що лівова частка фінансування з боку Європейського Союзу припадає на двосторонні програми, саме цьому формату співробітництва необхідно приділяти підвищену увагу.

Для успішної реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції необхідним є забезпечення державних органів та органів місцевого самоврядування фахівцями, які на практиці реалізовуватимуть можливості, які закладені в Європейській політиці сусідства. Взяти хоча б такий момент, як розуміння термінології. Наприклад, такі словосполучення, як розумне і стає зростання, згуртування тощо постійно зустрічаються в документах ЄПС. За кожним з них міститься

конкретне наповнення, але мало хто може одразу зрозуміти і пояснити їх значення. Водночас їх усвідомлення є вкрай важливим у процесі ведення переговорів та підписання відповідних угод з Європейським Союзом. У цих умовах значно зростає роль Національної академії державного управління при Президенті України щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в галузі європейської інтеграції України.

Ураховуючи те, що в 2016 р. розпочався новий процес консультацій ЄС з партнерами з метою встановлення нових пріоритетів і форматів співробітництва, предметом уваги подальших наукових розвідок українських науковців має стати детальне дослідження нових можливостей реформованої ЄПС і вироблення конкретних практичних пропозицій щодо напрямів співробітництва з Європейським Союзом у рамках Європейської політики сусідства.

Список використаних джерел

1. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf
2. Communication from the Commission – European Neighbourhood Policy –Strategy paper [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004DC0373>
3. Council of the European Union. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit Prague, 7 May 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf
4. Акуленко Л. В. Застосування механізмів співробітництва в Європейській політиці сусідства : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / Акуленко Л. В. – Київ, 2012. – 23 с.
5. Гнидюк Н. А. Інструмент європейського сусідства і партнерства та фінансова допомога ЄС / Н. А. Гнидюк. – Київ : ПАУСІ, 2010. – 183 с.
6. Халаджи В. В. Європейська політика сусідства як напрям зовнішньої політики Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 / Халаджи В. В. – Київ, 2011. – 20 с.
7. Сидорук Т. В. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства : монографія / Т. В. Сидорук ; Нац. ун-т "Остроз. акад.". – Львів : ПАІС, 2012. – 441 с.
8. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / І. Ф. Газізуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць та ін. ; за ред. В. Мартинюка. – Київ :

References

1. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbors, available at: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf
2. Communication from the Commission – European Neighbourhood Policy –Strategy paper, available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004DC0373>
3. Council of the European Union. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit Prague, 7 May 2009, available at: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf
4. Akulenko, L.V. (2012), "The use of cooperation mechanisms in the European Neighbourhood Policy", Ph.D. Thesis, Mechanisms of Public Administration, The National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
5. Hnydiuk, N.A. (2010), Instrument ievropejs'koho susidstva i partnerstva ta finansova dopomoha YeS [European Neighbourhood and Partnership Instrument and the European Union financial support], PAUSI, Kyiv, Ukraine.
6. Khaladzhy, V.V. (2011), "The European Neighbourhood Policy as the direction of foreign policy of the European Union", Ph.D. Thesis, Political Problems of International Systems and Global Development, The Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, Ukraine.
7. Sydoruk, T.V. (2012), Polityka susidstva Yevropejs'koho Soiuzu u Skhidnyj Yevropi: model' intehratsii bez chlenstva: monohrafiia [EU Neighbourhood Policy in

- Агентство "Україна", Укр. незалеж. центр політ. дослідж., 2009. – 84 с.
9. Ініціатива ЄС "Східне партнерство": перспективи ефективної реалізації та можливості для України [Електронний ресурс] : аналіт. доп. / О. В. Снігир, С. А. Гуцал, С. І. Мітряєва, М. О. Ленд'єл. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Shidne_partn-ce670.pdf
 10. Чумаченко О. А. Східне партнерство для України: наближення до ЄС чи підміна перспективи членства [Електронний ресурс] / О. А. Чумаченко. – Режим доступу : <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/10/11.htm>
 11. Достал В. Тренди Східного партнерства [Електронний ресурс] / Віт Достал, Нікола Карасова, Вацлав Лідл. – Режим доступу : <http://iwp.org.ua/ukr/public/1502.html>
 12. Умланд А. Ризький саміт став катастрофою для України [Електронний ресурс] / Андреас Умланд. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/137308>
 13. Тарадай Д. Як Східне партнерство вистояло у Ризи [Електронний ресурс] / Дар'я Тарадай. – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/05/150522_riga_summit_results_she
 14. Suzana Carp and Tobias Schumacher. From Survival to Revival : The Riga Summit 2015 and the revised ENP [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/07/SPB65.pdf>
 15. Грецкий И. Европейская политика соседства: нюансы восприятия в России / И. Грецкий, Е. Трещенков // Междунар. процессы. – 2012. – № 3. – С. 124–133.
 16. Агафонов Ю. Влияние Европейской политики соседства на политические режимы стран Восточного партнерства / Ю. Агафонов // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2015. – № 10. – С. 40–49.
 17. Гаман-Голутвина О. В. Восточное партнерство: борьба сценариев развития / О. В. Гаман-Голутвина, Е. Г. Пономарева, Л. Н. Шишелина // ПОЛИС. Полит. исслед. – 2014. – № 5. – С. 20–40.
 18. Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0232>
 19. Programming of the European Neighbourhood Instrument (ENI) – 2014–2020. Regional East Strategy Paper (2014–2020) and Multiannual Indicative Programme (2014–2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/regional_east_strategy_paper_2014_2020_and_multiannual_indicative_programme_2014_2017_en_.pdf
 20. Joint Declaration of the Eastern Partnership summit (Riga, 21–22 May 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/21-22/>
 21. European Commission. Joint communication to the European Parliament, the Council, the European Eco-
8. Gazizullin, I.F., Honchar, M.M., Kolomiets', O.V. and others (2009), Skhidne partnerstvo YeS: dodatkovy mozhyvosti dlia ievrointehratsii Ukrainy [EU's Eastern Partnership: Additional Possibilities for European Integration of Ukraine], ed. by Martyniuk, V., Ukrainian Center for Independent Political Research, Kyiv, Ukraine.
 9. Snihyr, O.V., Hutsal, S.A., Mitriaieva, S.I. and Lend'iel, M.O. Initsiatyva YeS "Skhidne partnerstvo": perspektyvy efektyvnoi realizatsii ta mozhyvosti dlia Ukrainy: Analychna dopovid' [EU initiative "Eastern Partnership": prospects for effective implementation and opportunities for Ukraine: Analytical Report], available at: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Shidne_partn-ce670.pdf
 10. Chumachenko, O.A. Skhidne partnerstvo dlia Ukrainy: nablyzhennia do YeS chy pidmina perspektyvy chlenstva [Eastern Partnership for Ukraine: closer to the EU or substitution of the membership perspective], available at: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/10/11.htm>
 11. Dostal, Vit, Karasova, Nikola and Lidl, Vatslav, "Trends of Eastern Partnership", available at: <http://iwp.org.ua/ukr/public/1502.html>
 12. Umland, Andreas, "Riga Summit was a disaster for Ukraine", available at: <http://tyzhden.ua/News/137308>
 13. Taradaj, Dar'ia, Yak Skhidne partnerstvo vystoialo u Ryzi [How Eastern Partnership has survived in Riga], available at: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/05/150522_riga_summit_results_she
 14. Carp, Suzana and Schumacher, Tobias, "From Survival to Revival: The Riga Summit 2015 and the revised ENP", available at: <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/07/SPB65.pdf>
 15. Greckij, I. and Treshhenkov, E. (2012), "European Neighbourhood Policy: the nuances of perception in Russia", Mezhdunarodnye process, vol. 3, pp. 124–133.
 16. Agafonov, Ju. (2015), "The impact of the European Neighbourhood Policy on the political regimes of the Eastern Partnership countries", Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija, vol. 10, pp. 40–49.
 17. Gaman-Golutvina, O.V., Ponomareva, E.G. and Shishelina, L.N. (2014), "Eastern Partnership: fighting of the development scenarios", POLIS. Politicheskie issledovaniia, vol. 5, pp. 20–40.
 18. Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument, available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0232>
 19. Programming of the European Neighbourhood Instrument (ENI) – 2014–2020. Regional East Strategy Paper (2014–2020) and Multiannual Indicative Programme (2014–2017), available at: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/regional_east_strategy_paper_2014_2020_and_multiannual_indicative_programme_2014_2017_en_.pdf

- conomic and Social Committee and the Committee of the Regions. Review of the European Neighbourhood Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/enp/documents/2015/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf
22. Council conclusions on the Review of the European Neighbourhood Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/14-conclusions-european-neighbourhood/>
 23. EU Relations with European Economic Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eeas.europa.eu/eea/>
 24. Горбач Д. Как в ЕС и в Украине помогают малому и среднему бизнесу [Электронный ресурс] / Д. Горбач, В. Кузык. – Режим доступа : <http://www.strongertogether.org.ua/kak-v-es-y-v-ukrayne-pomogayut-malomu-y-srednemu-byznesu/>
 25. COSME financial instruments [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/cosme-financial-instruments/index_en.htm
 26. Україна співпрацюватиме з ЄС у сфері оборони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slavpeople.com/ua/article/3676-ukraina-budet-sotrudnichat-s-es-v-oboronnoj-sfere>
 20. Joint Declaration of the Eastern Partnership summit (Riga, 21–22 May 2015), available at: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/21-22/>
 21. European Commission. Joint communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Review of the European Neighbourhood Policy, available at: http://eeas.europa.eu/enp/documents/2015/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf
 22. Council conclusions on the Review of the European Neighbourhood Policy, available at: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/14-conclusions-european-neighbourhood/>
 23. EU Relations with European Economic Area, available at: <http://eeas.europa.eu/eea/>
 24. Gorbach, D. and Kuzyk, V. Kak v ES i v Ukraine pomagajut malomu i srednemu biznesu [As in the EU and Ukraine to help small and medium businesses], available at: <http://www.strongertogether.org.ua/kak-v-es-y-v-ukrayne-pomogayut-malomu-y-srednemu-byznesu/>
 25. COSME financial instruments, available at: http://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/cosme-financial-instruments/index_en.htm
 26. Ukraina spivpratsiuvatyme z YeS u sferi oborony [Ukraine will cooperate with the EU in the field of defense], available at: <http://slavpeople.com/ua/article/3676-ukraina-budet-sotrudnichat-s-es-v-oboronnoj-sfere>